

dr Agnieszka Fluda-Krokos
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Katedra Badań Książki i Prasy

**Szczałtki biblioteki i archiwum po klasztorze
augustianów-eremitów w Książu Wielkim**

Streszczenie

W kościele parafialnym w Książu Wielkim przechowywane są pozostałości po bibliotece klasztornej augustianów-eremitów. Zakonnicy zostali sprowadzeni do Książu Wielkiego przez Jana z Melsztyna w 1372 r. Klasztor został skasowany w 1864 r., ostatni zamieszkujący gozakonnik zmarł w 1894 r. Z popadających w ruinę zabudowań wyniesiono i złożono w szafie w zakrystii kościoła parafialnego pw. św. Wojciecha nieznaną bliżej ilość druków należących wcześniej do biblioteki klasztornej.

W wyniku podjętych inwentaryzacji i badań¹, stwierdzono, że stan zachowania szczałtków librarii jest bardzo zły. W wyniku zawilgocenia, zapewne jeszcze w murach dawnego klasztoru, rozwinęły się kultury grzybów i pleśni. Są poważnie zniszczone (i niszczone) przez owady i gryzonie. Znaczna część została pozbawiona opraw. W kilkunastu przypadkach brak stron tytułowych i / lub większej ilości tekstu, z niektórych pozostały jedynie luźne karty.

12 lipca 2013 r. zakończono proces inwentaryzowania i dokumentowania zasobu. Sporządzono materiał fotograficzny, obu zbiorom – drukom i rękopisom – nadano numery inwentarzowe (druki – 146, rękopisy – 43). Wydzielono z nich dwa kolejne zespoły – poaugustiański oraz parafialny.

W ustaleniu przynależności poszczególnych tomów do biblioteki poaugustiańskiej pomocne okazały się zapiski proveniencyjne, które potwierdziły wskazane pochodzenie 37 ze 146 druków, zaś spośród tych 37 jedynie cztery udało się zidentyfikować z pozycjami zapisanymi w inwentarzu pokasacyjnym, uwzględniającym 80 numerów.

Stan zachowania 28 ze 146 woluminów uniemożliwia określenie autora i tytułu dzieła – brak opraw, kart tytułowych, składek, zniszczenia mechaniczne i uszkodzenia wskutek działania nieodpowiednich warunków przechowywania.

¹Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016 – Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education (Republic of Poland) under the name "National Programme of Development of Humanistic" in the years 2012–2016; grant: *Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja.*

W eksplorowanym zasobie znajdują się również rękopisy, którym nadano wstępnie 43 numery. Podzielono je na dwa zespoły – poklasztorne oraz parafialne. Wśród tych ostatnich są to przede wszystkim tradycyjne archiwalia dotyczące funkcjonowania parafii, np. *Liber mortuorum Parochiae in Magna Xiąż ab Anno 1846* (do 1853), *Raptularz urodzonych 1797-1806*, *Xięga do zapisu zapowiedzi przedślubnych w Parafii Xiąż Wielki Diecezyi Krakowskiej Powiecie Obwodu Miechowskiego* (od 1826 r.), *Raptularz urodzonych, zaślubionych i zmarłych* (1916-1921).

Archiwalia poklasztorne zawierają bezcenną dokumentację dotyczącą kasaty zakonu, mianowicie inwentarz mienia ruchomego spisany na polecenie zaborcy w celu wykazania stanu majątkowego klasztoru [rkps 3]. Na dokumentację tę składają się spisy sporządzone w dniach 22 I – 3 II 1885 r. pod tytułem *Akt oddania w tymczasowy dozór zabudowań kościelnych z wszelkimi naczyniami, aparatami, sprzętami, tudzież gmachów klasztornych z wszystkimi przynależnościami po zniesionym klasztorze XX. Augustianów w mieście Książ Wielki X. Antoniemu Śliwińskiemu pozostawionemu przy tymże Klasztorze Zakonnikowi dla odprawiania nabożeństwa*.

Księgozbiór ten oraz towarzyszące mu rękopisy wymagają inwazyjnych form ratowania, od oczyszczenia, poprzez odgrzybienie i dezynfekcję. Po tych zabiegach należałoby wykonać podstawowe prace konserwatorskie. Tak opracowany zbiór może być np. cennym materiałem muzealnym, wykorzystywanym nie tylko do pracy dydaktycznej, lecz także jako narzędzie promocji regionu.

Efektom podjętych prac będzie edycja źródłowa dokumentacji kasacyjnej oraz artykuł dotyczący biblioteki przechowywanej w kościele parafialnym w Książu Wielkim.

Literatura

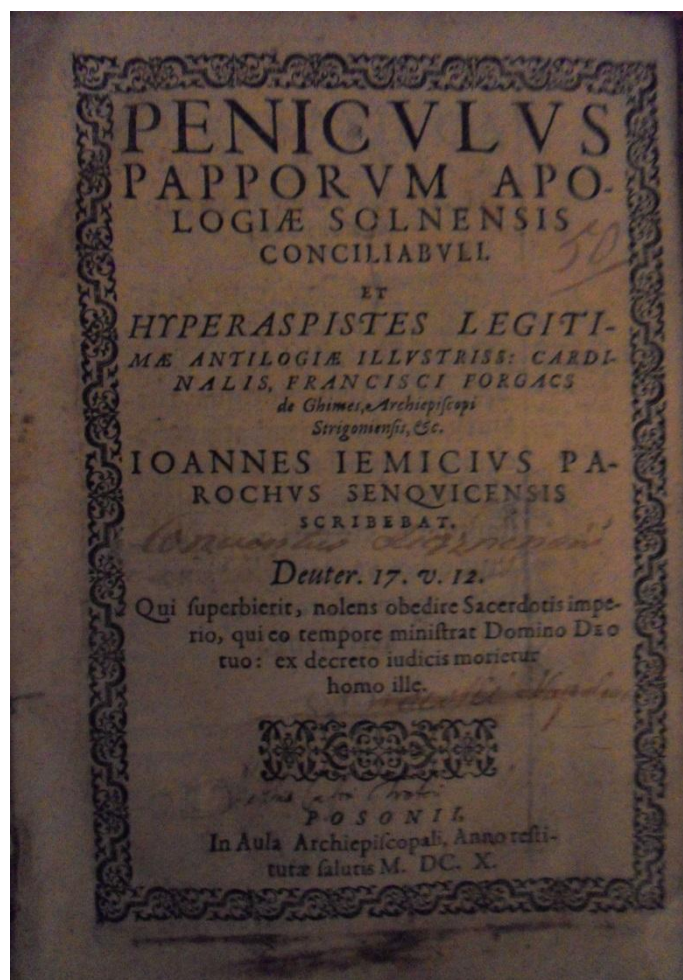
A. Fluda-Krokos, *Sprawozdanie z wstępnych prac nad inwentaryzacją i opracowaniem pozostałości po księgozborze klasztoru augustianów-eremitów w Książu Wielkim znajdujących się w zakrystii miejscowego kościoła parafialnego*, „Hereditas Monasteriorum” 2012, vol. 1, s. 442–447.

A. Fluda-Krokos, *Sprawozdanie z zakończenia prac nad dokumentacją i inwentaryzacją druków i archiwaliów pochodzących w części z dawnego klasztoru augustianów-eremitów w Książu Wielkim, znajdujących się w zakrystii miejscowego kościoła parafialnego*, „Hereditas Monasteriorum” 2014, vol. 3, s. 485–488.

E. Madejski i in., *Dzieje Książa Wielkiego do roku 2004*, Książ Wielki 2011.

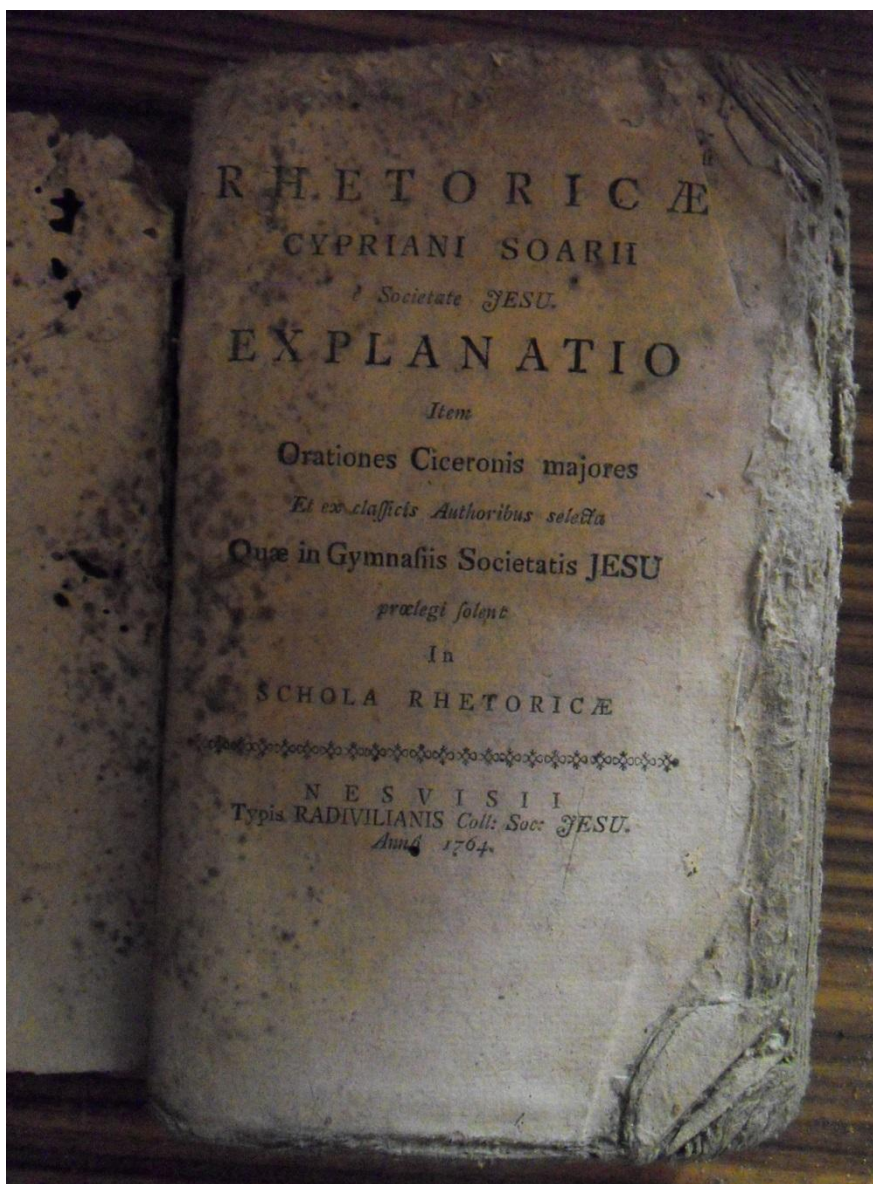
G. Uth, *Szkic historyczno-biograficzny zakonu augustjańskiego w Polsce*, Kraków 1930.

Ilustracje

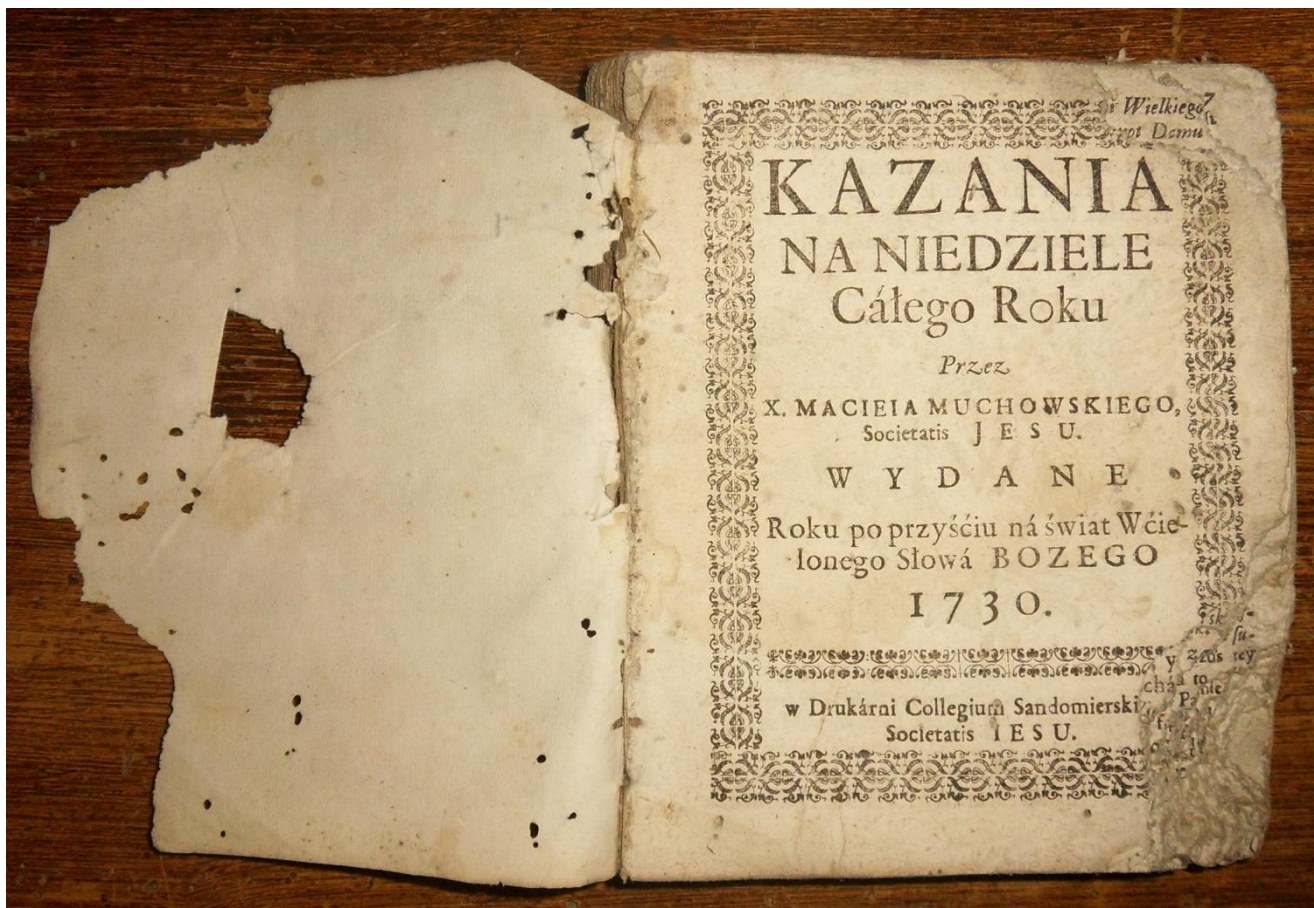

Fot. 1. Strona tytułowa z wpisem *Conventus Książnensis* na druku z 1610 r.

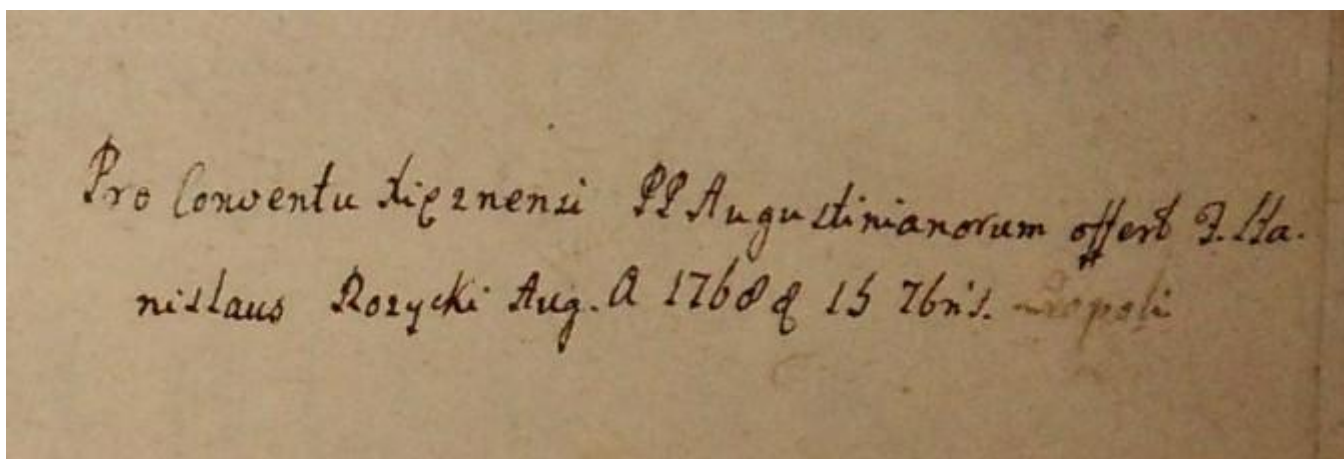
Fot. A. Fluda-Krokos, stan z 16 VII 2012 r.

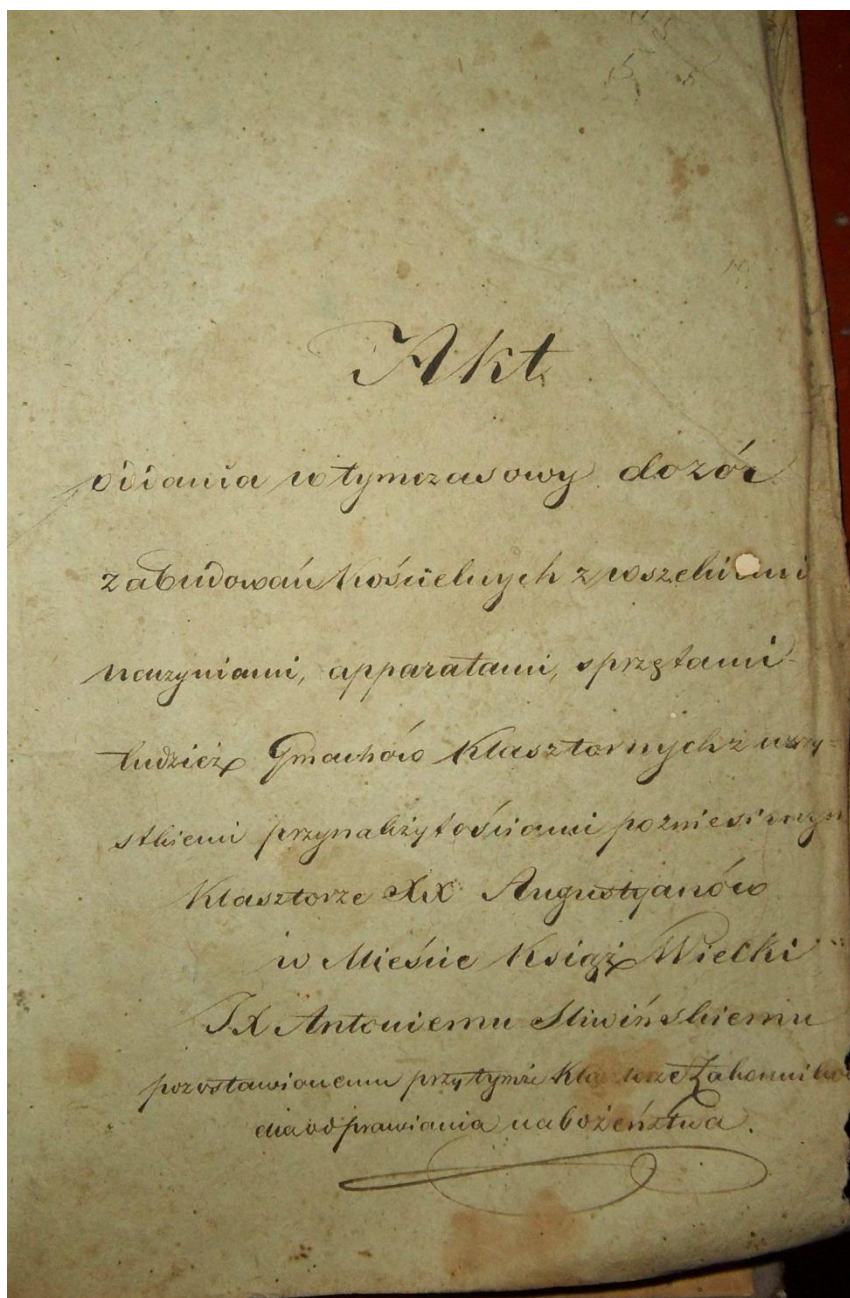
**Fot. 2. Pleśń i zawilgocenie, druk z 1764 r.
Fot. A. Fluda-Krokos, stan z 16 VII 2012 r.**

Fot.3. Druk z 1730 r. zniszczony przez owady i gryzonie.
Fot. A. Fluda-Krokos, stan z 12 X 2012 r.

Fot. 4. Wpis proweniencyjny w druku *Coram Iudicio recolenda memoriae Nicolai de Stemmate Jelitarum...*, Lwów 1757. Fot. A. Fluda-Krokos, stan z 22 X 2012 r.

Fot. 5. Strona tytułowa Aktu oddania w tymczasowy dozór zabudowań kościelnych z wszelkimi naczyniami... (22 I – 3 II 1865 r.) o. Antoniemu Śliwińskiemu.

Fot. A. Fluda-Krokos, stan z 22 X 2012 r.